

Хронология на Деяния на апостолите и Павловите послания

I. Въведение

За разлика от много части на Стария завет, които често съдържат рамка от генеалогичен материал и препратки към датирани събития, Новият завет не е изграден върху точна хронологична структура. Неговите времеви елементи трябва да се определят до голяма степен от случайни препратки към известни събития в светската история и от споменаването на случайни времеви периоди. Следващият преглед на наличните доказателства е по-скоро кратък, отколкото изчерпателен.

II. Светски исторически данни

В Деяния на апостолите и Павловите послания са споменати няколко исторически събития, които помагат при установяване на хронология. Тъй като обаче почти всички от тях не могат да бъдат точно датирани, всяка хронологична схема, изградена върху тях, трябва да остане само приблизителна. Тези събития са следните: управлението на Арета в Дамаск, смъртта на Ирод Агрипа I, гладът в Палестина по време на управлението на Клавдий, проконсулството на Галион в Ахия и възкачването на Фест за прокуратор в Палестина. Освен тези събития, които са споменати в Новия завет, има и някои събития по време на управлението на Нерон, които, макар и да не са споменати в Деяния или посланията, въпреки това могат да имат известно значение за хронологията на Новия завет.

Управлението на Арета в Дамаск. — Във 2 Кор. 11:32 Павел посочва, че по това време от бягството му от Дамаск (виж Деяния 9:25) Аретас управлявал Дамаск, или поне набатейците там, чрез етнарх или заместник. Аретас IV бил цар на набатейците от около 9 г. пр.н.е. до около 40 г. сл.н.е. Въпреки това, доказателства от монети показват, че Дамаск е бил под римско управление по време на управлението на Август и Тиберий, така че Аретас едва ли е имал власт там преди смъртта на Тиберий през 37 г. сл.н.е.

Следователно, датите на управлението на Арета в Дамаск вероятно са от 37 до 40 г. сл. Хр. Така бягството на Павел несъмнено се е случило през това време.

Смъртта на Ирод Агрипа I. — Деяния 12:1–23 очевидно поставя смъртта на Яков син на Зеведей и затварянето на Петър непосредствено преди смъртта на Ирод Агрипа I. Агрипа наследява териториите на тетрарха Филип малко след като Калигула става император през 37 г. сл. н. е. (Древностите на Йосиф хviii. 6. 10; война ii. 9. 6 [18]). Малко преди смъртта си, през януари 41 г. сл. Хр., Калигула добавя Галилея към териториите на Агрипа (Древности хviii. 7. 2), а скоро след възкачването на следващия император, Клавдий, Агрипа получава и Юдея (пак там, хix. 5. 1; война II. 11. 5 [215]). Йосиф Флавий (Античности

хix. 8. 2) заявява, че Агрипа е управлявал Юдея в продължение на три години и че е навършвал седмата година от царуването си по време на смъртта си. Това поставя смъртта на Агрипа през 44 г. сл. Хр. Деяния 12:3, 19 показва, че това се е случило около Пасха, т.е. през пролетта. Вижте Палестина под управлението на Иродианите.

Глад в Палестина. — Деяния 11:28 записва, че Агав, пророк в Антиохия, предсказал глад в Палестина, настъпил по време на управлението на Клавдий (41–54 г. сл. Хр.). В отговор на неговото пророчество, Савел и Варнава били изпратени от църквата в Антиохия да занесат дарение на християните в Юдея (ст. 29, 30). Йосиф Флавий записва глад в Палестина по време на прокураторството на Фад и Александър (Древности хх. 5. 2; вж. пак там 2. 5), който най-вероятно трябва да се идентифицира с глада, споменат в Деяния. Доколкото Фад е назначен за управител на Юдея на мястото на Агрипа I, който умира през 44 г. сл. Хр., е разумно началото на неговото управление да се датира през тази година. Точната дата на края на прокураторството на Фад и идването на неговия наследник Александър не може да бъде установена.

Въпреки това, Йосиф Флавий (пак там 5.2), като записва смъртта на Ирод Халкидски като настъпила през 8-ата година на Клавдий (вероятно есента на 47 г. сл. Хр. до есента на 48 г. сл. Хр.; вж. Мишна Рош Хашана 1.1; Сончино, издание на Талмуда, стр. 1), също посочва, че това събитие се е случило по време на прокураторството на Куман, който е бил наследник на Александър. Следователно, мандатът на Александър не е трябвало да продължи повече от 48 г. сл. Хр. . Затова изглежда безопасно да се заключи, че гладът, споменат в Деяния 11, е настъпил някъде между 44 и 48 г. сл. Хр. . и тъй като е паднал в периодите и на двамата прокуратори, изглежда повече от вероятно да е настъпил по-рано, отколкото по-късно през този период.

1

Изгонване на евреи от Рим. — Когато Павел стигнал до Коринт по време на второто си мисионерско пътуване, той намерил там Акила и Прискила, еврейска двойка, която наскоро била напуснала Рим, когато Клавдий изгонил евреите от този град (виж Деяния 18:1, 2). Единственият древен писател, който споменава дата за това събитие, е историкът от V век Орозий (История vii. 6. 15). Той посочва Йосиф Флавий като свой източник, за да постави изгонването на евреите от Клавдий в деветата година от управлението на този император (48-49 г. сл. Хр.). Въпреки че няма запазен текст на Йосиф Флавий, който да документира това, няма причина да се заключи, че твърдението на Орозий е непременно погрешно.

Проконсулството на Галион в Ахая. — Някъде по време на престоя на Павел в Коринт по време на неговото По време на второто си мисионерско пътуване Галион е бил проконсул на Ахая (виж Деяния 18:12). За разлика от прокураторите, които са заемали длъжност по воля на императора, проконсулите, назначавани от римския сенат, обикновено са управлявали само една година, въпреки че понякога са могли да останат две. Следователно Галион вероятно не е бил дълго в Ахая. Фрагментарен надпис на Клавдий от Делфи, в Ахая, споменава Галион като проконсул; други надписи от същото царуване помагат да се определи датата като 51 или 52 г. сл. Хр. (виж хронологичната бележка на Лейк в „Началото на християнството“, част I: Деяния на апостолите, редактирана от Ф. Дж. Фоукс Джаксън и Кирсон Лейк, том 5, стр. 460–464). Тъй като проконсулите обикновено встъпвали в длъжност в началото на лятото, изглежда, че Галион е бил проконсул на Ахая или от средата на 51 г. сл. Хр. до средата на 52 г. сл. Хр. , или от средата на 52 г. до средата на 53 г. сл. Хр. Ако е бил проконсул две години, управлението му може да е обхванало целия този период.

Възкачването на Фест. — Деяния 24:27 до 25:12 показва, че двугодишното затворничество на Павел в Кесария е приключило не след дълго след като Фест наследява Феликс като римски прокуратор на Юдея. Съществуващите източници не позволяват точно датиране на това прехвърляне на управлението. Най-ранната възможна дата може да се определи от факта, че две години преди това (гл. 24:27), когато Павел е арестуван в Йерусалим, египетският бунтовник, с когото апостолът е объркан, очевидно е организиран бунта си и е избягал (виж гл. 21:37, 38). Йосиф Флавий заявява, че това се е случило по време на управлението на Феликс (Древности хх. 8. 6; Война ii. 13. 5 [263]) и показва, че Нерон е бил император по това време (Древности хх. 8. 4, 5). Тъй като Нерон се възкачва на трона през октомври 54 г. сл. Хр. , арестът на Павел, който се случва по време на Петдесетница, не може да се е случил по-рано от началото на лятото на 55 г. сл. Хр. . Следователно, ангажиментът му към Рим може да е бил най-рано...

1 Никъл, Ф. Д. (1978). Коментар на Библията на адвентистите от седмия ден: Светата Библия с екзегетични и обяснителни коментари. Серия с коментарни справки (Деян. 1:1). Вашингтон, окръг Колумбия: Асоциация на издателствата „Ревю енд Хералд“.

малко повече от година по-късно („две години“ на Лука, Деяния 24:27; виж том II, стр. 136, 137), през есента на 56 г. сл. Хр. Тъй като Фест е пристигнал съвсем наскоро по това време, 56 г. сл. Хр. очевидно е най-ранната възможна дата за неговото възкачване на престола.

Най-късната възможна дата за пристигането на Фест се извежда от факта, че наследникът на Фест, Албин, е бил прокуратор по време на Празника на шатрите през есента на 62 г. сл. Хр. , „четири години преди войната“ (Йосиф Флавий, войната vi. 5. 3 [300]; изд. на Лъоб, том 2, стр. 463). Тъй като изглежда вероятно Фест да не е управлявал по-малко от две години, най-късната дата, която може разумно да се определи за неговото възкачване на престола, е 60 г. сл. Хр. .

Що се отнася до промяната между двете крайности, 56 г. сл. Хр. и 60 г. сл. Хр. , за промяната от Феликс към Фест, датировката към втората част на този период изглежда по-вероятна. Назначаването на Феликс очевидно е извършено известно време преди смъртта на Клавдий и е потвърдено от Нерон, когато той наследява трона като император (54 г. сл. Хр.; пак там, ii. 12. 8 [247]; 13. 2 [252, 253]). Фактът, че Павел, повече от година преди идването на Фест, е говорил за Феликс като за „съдия на този народ от много години“ (Деяния 24:10), показва, че управлението му едва ли е могло да приключи много преди 60 г. сл. Хр. . Следователно изглежда безопасно да датираме пристигането на Фест в Палестина около 60 г. сл. Хр. .

III. Данни от Новия завет

Повече от повечето писатели в Новия завет, Лука в Деяния е наясно с хронологична рамка на неговото повествование. Следователно, в допълнение към събитията, обсъдени по-горе, които той синхронизира повече или по-малко със събития от светската история, Лука предоставя и други времеви елементи в своето повествование, които помагат за реконструкцията на хронологията. Освен това самият Павел прави няколко инцидентни изявления, които дават допълнителна информация.

Павел се появява за първи път в повествованието на Деяния на апостолите по времето на убиването с камъни на Стефан. Там Няма преки исторически доказателства за датата на смъртта на Стефан. Някои богословски съображения обаче предполагат дата. 70-те седмици от пророчеството на Даниил започват през 457 г. пр.н.е. (вижте Дан. 9:25 и том III, стр. 97–104) и завършват през 34 г. сл. Хр. Този период от време, според изявлението на ангела към Даниил, е „определен за твоя народ“ (ст. 24). Това е специален период, отреден за евреите, след който е разумно да се предположи, че евреите вече не са били считани за избрания Божи народ. От събитията, записани в Деяния на апостолите, мъченичеството на Стефан от Синедриона е може би най-ясният пример за официалното отхвърляне на християнството от страна на евреите. Въпреки че апостолите продължават след това да търсят и да обръщат евреи във вярата и въпреки че не отиват веднага при езичниците с евангелието, малко след това събитие Павел, най-видният апостол на езичниците, е обрънат във вярата. Очевидно приблизително по същото време Петър кръщава римския стотник Корнилий (Деяния 10:44–48). Всичко това сякаш подсказва, че убиването с камъни на Стефан е драматичен знак за края на 70-те седмици (вижте GC 328). На тази основа 34 г. сл. Хр. е приета от този коментар като работна дата за убиването с камъни на Стефан. Обръщането на Павел трябва да се е случило скоро след това.

След обръщането си във вярата, вероятно през 35 г. сл. Хр. , Павел останал в Дамаск „много дни“ (гл. 9:23). Доколкото следващото му пътуване, записано в Деяния, е било до Йерусалим след бягството му от Дамаск в кошница (Деяния 9:25, 26; вж. 2 Кор. 11:32), оттеглянето му в Арабия (вж. Гал. 1:17) трябва да се е случило преди това събитие, тъй като по това време той все още не е посетил Йерусалим след обръщането си във вярата. Първото му посещение в Йерусалим е било „три години“ след обръщането му във вярата (Гал. 1:18) и затова може да се датира около 38 г. сл. Хр. . Вероятно по това време се е случило видението, записано в Деяния 22:17–21. След посещението му в Йерусалим

Павел отишъл в Тарс (виж гл. 9:30). Именно там Варнава го намерил няколко години по-късно и го поканил да помогне в работата в Антиохия. Павел останал „цяла година“ (виж гл. 11:25, 26) в Антиохия. „В онези дни“ пророк Агав предсказал глада в Юдея и църквата в Антиохия изпратила Павел и Варнава в Йерусалим с дарове (виж ст. 27–30). „Около това време“ (виж гл. 12:1; вероятно докато Павел бил в Антиохия, а не след посещението си в Йерусалим с Варнава; вижте Допълнителни бележки върху Деяния 12, Бележка 2)

Ирод убил Яков и затворил Петър (вж. ст. 1–3) и скоро след това починал през 44 г. сл. Хр. (вж. стр. 98).

В края на едногодишния си престой в Антиохия, около 44–45 г. сл. Хр., Павел и Варнава тръгват на първото мисионерско пътуване. Не е известно колко дълго е продължило това пътуване, но след завръщането им Павел остава в Антиохия „дълго време“ (виж Деяния 14:28). Когато възниква раздор относно това, че езичниците са били приемани в църквата без обрязване, Павел, Варнава и други отиват в Йерусалим, където проблемът е разрешен на съвет с апостолите (гл. 15). Това посещение в Йерусалим най-вероятно изглежда е същото, което Павел споменава в Гал. 2:1 като случило се „четринадесет години по-късно“, доколкото въпросът във всеки случай е бил обрязването (виж Допълнителна бележка върху Деяния 15). Контекстът обаче не показва ясно събитието, от което трябва да се броят тези четринадесет години. Те могат да се разбират като започващи или с обръщането на Павел във вярата (Гал. 1:15, 16), или с първото му посещение в Йерусалим три години по-късно (ст. 18). Следователно, трябва да се допусне известна свобода на датиране при датирането на Йерусалимския събор, но той може да се постави предварително около 49 г. сл. Хр.

„Няколко дни“ (Деяния 15:36) след завръщането си в Антиохия, Павел предложил Второто мисионерско пътуване до Варнава и когато между двамата мъже възникнал раздор, Павел тръгнал със Сила. След като проповядвали във Фригия, Галатия и Мизия, те стигнали до Троада. Оттам те отплавали за Македония и проповядвали във Филипи, Солун и Берия. След това Павел отишъл в Атина и след преживяването си на Марсовия хълм се установил в Коринт, където останал „година и шест месеца“ (гл. 18:11). Очевидно през последната част на този период, или вероятно в края му, се е случило въстанието пред проконсула Галион, което е датирано по-горе като понякога между лятото на 51 и 53 г. сл. Хр.

„След това Павел остана там още доста време“ (ст. 18) и след това тръгна за Палестина. В съответствие с това доказателство завръщането на Павел от второто пътуване може да се датира приблизително около 52 г. сл. Хр.

Преди да започне третото си мисионерско пътуване, което вероятно е продължило от 53 г. сл. Хр. до 58 г. Павел отново прекарва „известно време“ в Антиохия (гл. 18:23). След това пътува през Галатия и Фригия и отива до Ефес, където прекарва „три години“ (гл. 20:31). След това преминава през Македония до Гърция, където прекарва три месеца (ст. 3), и се връща отново през Македония около Пасха (пролет) до Троада в Мала Азия, откъдето отплава до Милет, а след това до Палестина, пристигайки в края на пролетта или началото на лятото около Петдесетница, вероятно през 58 г. сл. Хр. В Йерусалим Павел е нападен от тълпа, затворен и скоро след това отведен в Кесария, където остава „две години“ (гл. 24:27), докато Фест, скоро след пристигането си (ок. 60 г. сл. Хр., виж стр. 99), го изпраща в Рим, за да се яви пред Цезар. Павел и неговата група отплавали през есента, но не завършили пътуването си, преди да претърпят корабкрушение и да бъдат принудени да зимуват на остров Мелита (виж гл. 27:12, 14–44; 28:1). „След три месеца“ (гл. 28:11) те успяли да продължат пътуването си и пристигнали в Рим вероятно в началото на следващата пролет, 61 г. сл. Хр. Там Павел бил затворник около две години, което, предвид факта, че Лука дава този период

като „две цели години“ (гл. 28:30), вероятно е било малко повече от две години и вероятно от 61 до 63 г. сл. Хр .

В този момент разказът на Деяния приключва и по-нататъшна хронология може да бъде изградена само предполагаемо, въз основа на косвени доказателства, открити в по-късните послания на Павел. Двете послания, 1 Тимотей и Тит, дават картина на пътуванията на Павел и неговите спътници, която не се вписва в рамката на повествованието в Деяния (виж том V, стр. 183–185). Следователно е разумно да се заключи, че Павел е бил освободен след „две цели години“ затвор в Рим и че пътуванията, описани в тези две послания, са се случили след това освобождаване. Колко дълго е бил на свобода, не можем да определим. Ако е бил освободен през 63 г. сл. Хр. , той е възможно да е бил далеч от града по време на преследването на Нерон, последвало големия пожар в този град през юли 64 г. сл. Хр . Пътуванията му през този период го отвеждат поне до Крит (Тит 1:5) и до Ефес (1 Тим. 1:3), вероятно до Македония (1 Тим. 1:3) и Гърция (2 Тим. 4:20), и може би до Испания (Рим. 15:24, 28; вж. преданието, записано от Климент Римски, че Павел е достигнал „край на запада“ [Първо послание на Климент до Коринтяните 5 ANF, том 1, стр. 6]). Очевидно по време на тези пътувания Павел отново е бил арестуван, може би в Трояда (виж 2 Тим. 4:13), и е бил отведен в Рим. Във 2 Тим. той е затворник там и този път е очаквал скоро да умре (гл. 4:6). Вероятно осъждането му не би се случило без друго изслушване пред Нерон, и тъй като Нерон напуска Рим през септември 66 г. сл. Хр . за посещение в Гърция, процесът срещу Павел може да се е състоял около това време. Смъртта му може основателно да се определи като скоро след това, може би през 67 г. сл. Хр .

IV. Предварителна хронология на Деяния

АД

- 31 Разпятие, Възнесение, Петдесетница (виж [том V](#), [стр.](#) 251-254).
- 34 Стефан убит с камъни; църквата преследвана; евангелието е било разпространено в Самария.
- 35 Павел се обърна.
- 35- Павел в Дамаск и в Арабия.
- 38
- 38 Павел бяга от Дамаск по време на управлението на Арета; посещава Йерусалим - след три години“ ([Гал. 1:18](#)); отива в Тарс.
- 44 Яков, братът на Йоан, е бил мъченически убит; Петър е бил затворен по време на Пасха; Агрипа умира.
- 44- Варнава довежда Павел в Антиохия; Павел остава там „цяла година“ (Деяния 11:26)._____
- 45
- 45 Варнава и Павел отвеждат помощ за гладуващите в Йерусалим.
- 45- Първото мисионерско пътуване на Павел; при завръщането си Павел остава в Антиохия „не малко време“
- 47 ([Деяния 14:28](#)).
- 49 Йерусалимски събор, „четирнадесет години по-късно“ ([Гал. 2:1](#)).
- 49 Павел започва второто си мисионерско пътуване; проповядва във Фригия, Галатия и влиза Европа.
- 51 Павел пристига в Коринт и прекарва там година и половина.
- 52 Край на второто мисионерско пътуване; Павел „известно време“ в Антиохия ([Деяния 18:23](#)).
- 53- Третото мисионерско пътуване на Павел: пътува през Мала Азия, прекарва три години
- 58 в Ефес, пътува през Македония, прекарва три месеца в Коринт.
- 58 - Павел е затворен в Кесария „две години“ ([Деяния 24:27](#)); листата му излизат през есента.

- 60
 60- Пътуването на Павел до Рим, пристигане през пролетта.
 61
 61- Павел е бил затворник в Рим „цели две години“ (Деяния 28:30).
 63
 63- Павел пътува в Крит, Мала Азия, Македония.
 66
 67 Смъртта на Павел и Петър.

V. Предварителна хронология на посланията на Павел

Хронологията на служението на Павел представлява основата за хронологично подреждане на неговите съществуващи писма. Абсолютна хронология на живота и служението на Павел обаче все още не може да бъде изготвена, тъй като основният изходен материал е или твърде фрагментарен, или двусмислен. Следователно може да се предложи повече от една възможна дата за повечето събития от живота му (виж стр. 97–101). Следователно е също толкова невъзможно да се датира определено написването на различните му писма.

Въпреки това, допустимата грешка по отношение на датите, представени в тази статия, не може да бъде страхотно. Макар истинските дати да са с няколко години по-рано или по-късно от предложените тук, няма съмнение, че представените тук дати, които се основават на всички налични източници, са почти точни. Ако бъдат открити хронологични данни, които да определят със сигурност датите на управлението на Феликс, Фест или Сергей Павел, би било възможно да се постави хронологията на Павел на по-твърда основа. Докато това не може да се направи, всяка хронологична схема може да бъде само предварителна.

Следователно, представената тук схема не претендира за окончателност относно хронологията на писмата на Павел, но представя резултатите от честни усилия да се намери решение за всички налични данни, вдъхновени и светски, библейски и небиблейски, които хвърлят светлина върху обсъжданата тема. Посланията са разгледани в предполагаемия им хронологичен ред. (Вижте също въведението към всяко от тях).

1 Солунци. — Това е първото запазено послание на Павел, но вероятно не е първото му писмо до църква, защото по това време той изглежда вече е бил известен като автор на писма. Това се подсказва от предупреждението му срещу фалшиви послания, носещи неговото име, които може да са били в обращение малко след това, по времето, когато е било написано второто писмо до солунците (2 Солунци 2:2). Фактът, че едновременно с това Павел насочва вниманието на читателя си към личния си подпис като характеристика на „всяко негово послание“ (гл. 3:17), също предполага, че сред църквите под негово име са циркулирали фалшиви писма. Такива писма биха могли да имат успех само ако Павел вече е бил известен като човек, който често изразява мнението си в писма до различни църкви или отделни лица. Изглежда вероятно редица изгубени писма да са предшестваха 1 Солунци.

Църквата в Солун, до която е адресирано 1 Солунци, е основана от Павел по време на второто му мисионерско пътуване (49–52 г. сл. Хр.). Солун, столицата на Македония, е управлявана от седем политархи под ръководството на префект и има население от около 200 000 души. Не е известно колко дълго Павел е прекарал там, преди безредици, предизвикани от юдеите, да го принудят да напусне града и да продължи пътуването си. Престоят му изглежда е бил доста кратък, както може да се заключи от желанието му да се върне в Солун възможно най-скоро, за да завърши работата, която смятал за изискваща допълнително внимание. От Солун Павел отишъл първо в Берия, а след това в Атина, оставяйки обърнати във вярата си във всяко място, когато си тръгнал. От Атина Павел изпратил Тимотей в Солун, тъй като самият той се оказал неспособен да отиде (1 Сол. 2:17 до 3:6). По времето

Тимотей се завърна със Сила, Павел беше отишъл в Коринт (Деяния 18:5), където Тимотей му докладва за духовното състояние на църквата в Солун. Павел, осъзнавайки, че някои недоразумения относно неговите учения се нуждаят от незабавно внимание там, написа писмо, известно като 1 Солунци.

Следователно изглежда, че 1 Солунци е написано скоро след пристигането на Павел в Коринт. Според предварителната хронология на служението на Павел, приета в този коментар, това би било през 51 г. сл. Хр. (виж стр. 100, 102).

2 Солунци. — Това писмо не може да е написано много по-късно от първото, защото съдържанието му е подобно и същите сътрудници на Павел, Сила и Тимотей, са споменати в началото на писмото (2 Солунци 1:1; вж. 1 Солунци 1:1). Това второ писмо вероятно е било написано поради завръщането от Солун на носителя на първото послание, от когото Павел е научил, че думите му относно предстоящото второ пришествие са били погрешно разбрани и приложени от определени елементи в църквата. Следователно Павел е придал на това ново изложение на учението си относно второто пришествие на Христос силно пророчески тон, разкривайки на своите читатели, че определени велики събития, особено царуването на Антихрист, ще предшестват завръщането на Христос.

Тези съображения са основата за датирането на второто писмо до солунците не след дълго след първото, или в последните месеци на 51 г. сл. Хр. , или в ранните месеци на н. е. 52, докато Павел беше усилено зает с изграждането на християнската църква в Коринт, която неговият труд беше създал.

1 Коринтяни. — Това писмо е написано от Ефес (1 Коринтяни 16:8), където апостол Павел е работил около три години (54–57 г. сл. Хр.) по време на Третото си мисионерско пътуване (Деяния 20:31; вж. АА 291). По-рано Павел е изпратил писмо до Коринт, в което е увещавал читателите си да не общуват с блудници (1 Коринтяни 5:9). Следователно, така нареченото първо послание до Коринтите е всъщност второто писмо, адресирано до тази църква. То е било предизвикано, на първо място, от съобщения, получени от Павел относно определени плачевни условия в Коринт (гл. 1:11; 5:1), които спешно са изисквали внимание (гл. 1 до 6), и на второ място от редица въпроси, поставени на апостола от коринтяните (гл. 7:1; 8:1; 12:1; 16:1). Те са изисквали подробни отговори.

Писмото е написано не много преди заминаването на апостола от Ефес. Павел е планирал да напусне града малко след Петдесетница (1 Кор. 16:8), но избухването на бунта, описан от Лука в Деяния 19:23–41, очевидно го е принудило да напусне по-рано. Тези исторически обстоятелства, споменати в писмото му, позволяват да се датира посланието през пролетта на 57 г. сл. Хр. , в навечерието на заминаването му от Ефес. Дали е изпратено на Тит не е сигурно, но е възможно.

2 Коринтяни. — Това писмо може лесно да се датира, тъй като е написано в Македония. малко след като Павел напуска Ефес през 57 г. сл. Хр. Тъй като по-ранните усилия на Павел да поправи злините, съществуващи в тази църква, са били безуспешни (2 Кор. 2:1; 12:21), апостолът решава да направи още един опит за помирение чрез Тит, своя млад помощник в служението.

Тит вероятно е напуснал Ефес за Коринт в началото на пролетта на 57 г. сл. Хр. и може би са занесли така нареченото първо послание до коринтяните. При заминаването на Тит, очевидно двамата мъже са се съгласили, че Тит, след като е изпълнил задачата си в Коринт, ще продължи към Троада, където Павел е планирал да се срещне с него (гл. 2:12, 13). Голямо е било разочарованието на апостола, когато при пристигането си в Троада той научава, че Тит все още не е пристигнал. Въпреки че намира добри перспективи за успешна работа в Троада, той

продължил пътуването си до Македония и бил много облекчен да срещне Тит в един от македонските градове. Радостта от срещата с Тит била особено предизвикана от добрия доклад, който Павел получил за промяната в сърцето на съгрешилите членове в Коринт, които не само с радост приели Тит като представител на Павел, но и приели неговото послание за укор и поправили грешките (гл. 7:5–7).

Когато Павел научил, че тактичната работа на Тит е била успешна над очакванията, Той помолил младия мъж да се върне в Коринт и да продължи вече започнатото добро дело (гл. 8:16–18, 22–24), докато Павел прекарал повече време сред църквите в Македония. Павел дал на Тит друго писмо, нашето 2 Коринтияни, в което красноречиво изразил радостта си от добрите сведения, които получил относно църквата в Коринт.

Той им обявил и плана си да дойде в Коринт след кратък престой в Македония (гл. 12:14; 13:1). Следователно това писмо може да се датира вероятно през лятото на 57 г. сл. Хр .

Галатяни и римляни. — Учените поддържат две гледни точки относно датата на посланието до Галатяните. Повечето учени смятат, че това писмо е написано по време на първото посещение на Павел в Коринт, приблизително по същото време, когато са написани двете писма до солунците. Това датiranje се основава на изказването на Павел за изненада, че галатяните „толкова скоро“ са изоставили евангелието му в замяна на друго (Гал. 1:6). В това послание Павел очевидно разказва личните си преживявания само до времето на апостолския събор в Йерусалим (виж Гал. 1:15 до 2:10; Деяния 15), който предшества евангелизацията му на Галатия по време на Второто мисионерско пътуване (Деяния 16:6). Следователно тези, които поддържат това мнение, заключават, че позоваването му на това, че те са отстъпили „толкова скоро“, предполага, че Павел им е писал скоро след посещението си там по време на второто пътуване. Между посещението му в църквите в Галатия по време на началната част от Второто му мисионерско пътуване (Деяния 16:6) и първия му престой в Коринт, вероятно са изминали по-малко от две години, период, който той би могъл да определи като „скоро“. От друга страна, тези, които се придържат към по-късна дата, посочват, че думата „скоро“ в Галатяни 1:6 не може да се тълкува като поставяща определена граница на времето. Думата „скоро“ би могла да се отнася и до кратък интервал след посещението му там по време на третото пътуване.

Алтернативна гледна точка поставя писането на Посланието до Галатяни по време на тримесечния престой на Павел в Коринт по време на Третото му мисионерско пътуване, около 58 г. сл. Хр. Това се основава на факта, че двете писма, Галатяни и Римляни, са толкова сходни по тема, че изглежда вероятно да са написани приблизително по едно и също време. Посланието до Галатяни е провокирано от доктринален спор, който силно е развълнувал душата на Павел. Посланието до Римляни представя разширяващ се аспект на същата тема и следователно може да е написано скоро след Посланието до Галатяни.

Причината за написването на Посланието до Галатяните се крие в съобщенията за отстъпничеството на християнските църкви в провинцията с това име. Под влияние на юдаистите тези християни търсели спасение чрез дела (виж стр. 33). Павел бил толкова шокиран от сериозността на ситуацията, както се вижда от докладите, които получил по този въпрос, че написал до галатяните най-строгото от запазените си писма. Тъй като самият той бил основал църквите в провинция Галатия, те били особено скъпи на сърцето му и отстъпничеството им му причинявало толкова много мъка, че никое усилие не изглеждало твърде голямо, за да поправи съществуващото зло. Този коментар е в полза на по-късната дата, около 58 г. сл. Хр .

Приблизително по същото време, докато сърцето на Павел беше изпълнено с темата за праведността чрез вяра, изглежда, че е написал и писмото си до римляните (виж АА 373, 383).

Посланието до римляните съдържа редица ясни твърдения относно времето когато е било написано. Павел планирал да продължи работата си на запад, особено в Испания

(Рим. 15:24, 28), до която страна се надявал да отиде в близко бъдеще. Първо обаче трябвало да направи кратко пътуване до Йерусалим, защото се чувствал длъжен лично да предаде на бедните в Йерусалим средствата, които бил събрал за тях в църквите в Гърция и Македония (ст. 25–27). По време на планираното си пътуване до Испания той се надявал да изпълни едно от дългогодишните си желания, като посети църквата в Рим (гл. 1:8–11; 15:23, 24).

Твърденията относно плановете за пътуване на Павел ясно показват, че писмото до римляните е написано малко преди заминаването му от Коринт за Йерусалим. Тъй като Павел напуска Коринт малко преди Пасхата през 58 г. сл. Хр. (виж Деяния 20:16), след като е прекарал три месеца в Гърция (ст. 3), може да се заключи, че писмото до римляните е написано през първите месеци на 58 г. сл. Хр. . Вероятно е написал Посланието до Галатяните малко преди това, или в края на 57 г. сл. Хр. , или в началото на 58 г.

Затворническите послания. — Затворническите послания са тези до ефесяните, филипяните, Колосяните и Филимон. Че тези затворнически послания наистина са били написани по време на затвора на апостола, е ясно показано от следните пасаж: Ефесяни 6:20; Фил. 1:13, 14; Кол. 4:18; Филимон 1, 9.

Че писмата до Ефесяните, Колосяните и Филимон са изпратени приблизително по едно и също време, е видно от факта, че Павел назовава едни и същи хора в различните послания. Павел изпраща Тихик и Онисим с писмата до Ефес, Колос и Филимон (Еф. 6:21; Кол. 4:7–9). Онисим е бил избягал роб на Филимон, който е бил обърнат във вярата от Павел по време на затвора на апостола и който сега е бил готов да се върне при Филимон, неговия господар в Колоса (Филимон 10, 11). Павел написва Посланието до Филимон като препоръка към господаря на Онисим.

От най-ранни времена Рим е считан за мястото, откъдето са били изпращани затворническите послания. Те обикновено са датирани в края на затвора на апостола там, тъй като в тях той изразява надежда да бъде освободен, за което сигурно е имал някаква причина (Фил. 2:24; Филимон 22). Затворничеството му в Рим е продължило две години (Деяния 28:30), от пролетта на 61 г. сл. Хр. до 63 г. сл. Хр. , според хронологията на служението на Павел, възприета в този коментар. Следователно посланията до Ефесяни, Колосяни и Филимон могат да бъдат датирани около 62 г. сл. Хр. .

Някои учени отнасят тези послания към двете години затворничество на Павел в Кесария (вероятно пролетта на 58 г. сл. Хр. до есента на 60 г. сл. Хр.) или дори към неизвестен период на затворничество в Мала Азия. Те смятат, че съдържанието на тези писма изисква по-голяма географска близост между Павел и неговите адресати, отколкото би било, ако Павел ги беше написал от Рим. Тези аргументи обаче не са много убедителни и теориите за датирането на затворническите послания или към Цезаровото сечение, или към друго неизвестно затворничество на Павел, не са срещнали особен благоприятен отзвук от новозаветните учени като цяло.

Писмото до филипяните вероятно е последното от затворническите послания. То предполага, че Павел е бил в Рим известно време и вече е видял значителни плодове от труда си (виж върху Фил. 1:12–14). Освен това, цялата атмосфера на писмото е изпълнена с щастие. Очевидно Павел е очаквал благоприятен резултат от обжалването си пред Цезар (Деяния 25:10–12), което би му позволило отново да посети любимата си църква във Филипи (Фил. 2:24). В същото време думите му не оставят никакво съмнение в съзнанието на читателите му, че

Неблагоприятно решение не би го заварило неподготвен (Фил. 1:19, 20, 22–25). Следователно може да се заключи, че Филипияни вероятно е написано през 63 г. сл. Хр.

Евреи. — Така нареченото „Послание на апостол Павел до евреите“ се различава от останалите тринадесет Павлови писма по това, че текстът никъде не съдържа името на автора му.

Павел представя всяко едно от другите си известни писма с името си (вж. Рим. 1:1).

От раннохристиянски времена е имало много дискусии относно това дали Павел наистина е авторът на това послание. Заключението на този коментар е, че макар самият Павел да не е формулирал посланието до евреите, то въпреки това съдържа неговите учения и затова може да бъде причислено към неговите послания (за по-пълно обсъждане на този проблем вижте Въведение към Посланието до евреите, том VII).

Приемането на Павел за автор на Посланието до евреите обаче не решава проблемите, свързани с мястото и датата на неговото написване. Къде е написано писмото, не е известно, въпреки че думите „Италианците ви поздравяват“ (Евр. 13:24), макар и двусмислени, предполагат, че е с произход от Италия.

Относно датата на Посланието към евреите има също толкова несигурност. Климент от Рим е бил запознат с писмото около 95 г. сл. Хр., тъй като по това време, пишейки до коринтяните, той цитира Евр. 1:3–14 (Климент, Първо послание до коринтяните, 36). Това доказва не само, че писмото е било известно в Рим преди края на 1 век, но и че произходът му трябва да се търси в апостолската епоха. Всъщност има доказателства, които сочат, че посланието е написано преди разрушаването на Храма в Йерусалим през 70 г. сл. Хр. В противен случай би изглеждало, че автор, който подчертава нищожността и безполезността на стария завет и неговата типична служба, както прави авторът на „Евреи“, със сигурност би посочил прекратяването на ритуалите, свързани с тази служба, ако Храмът вече е бил разрушен. Тези събития, ако се бяха случили в миналото, щяха да подчертаят толкова убедително аргументите на автора на „Евреи“, че той почти сигурно би ги използвал, за да докаже тезата си. Въпреки това, тъй като той намеква, че службата в Храма все още е била в ход (виж гл. 9:6, където „отидоха“ е по-добре преведено като „отиват“) и че старият завет е бил „готов да изчезне“ (гл. 8:13), изглежда вероятно Храмът все още да не е бил разрушен, когато е било написано Посланието до Евреите. Тези съображения позволяват да се датира произходът на писмото до евреите по времето на Павел, чиято смърт е настъпила около 67 г. сл. Хр.

63 г. сл. Хр. е взета за дата на Посланието до евреите, а Рим - за място на неговото написване. произход, без да се засягат други дати и места, които съответстват на модела на тълкуване, следван от този коментар. Това би поставило писмото в края на първото римско затворничество на Павел.

Пастирските послания. — Писмата до Тимотей и Тит се наричат „пастирски послания“, защото до голяма степен се занимават със задълженията на църковните служители и с проблемите на църковната администрация. В този смисъл те могат да бъдат наречени най-ранните църковни наръчници. Те са адресирани до двама от по-младите сътрудници на Павел. Изглежда ясно, че произхождат от времето на служението на апостола след първото му затворничество в Рим (виж стр. 30, 183–185). Тъй като тази част от живота на Павел не е включена в Деяния, малко се знае за неговите преживявания и пътувания през това време.

Не е известно колко дълъг е периодът от последните пътувания на Павел. Съвсем сигурно е обаче, че животът му е приключил при управлението на Нерон в Рим. Тъй като Нерон е починал през 68 г. сл. Хр., смъртта на Павел не може да бъде датирана по-късно и е възможно да е настъпила предходната година. Следователно последното му затворничество, което вероятно е продължило през една зима (2 Тим. 4:21), може да бъде датирано от 1830 г. сл. Хр.

66–67. Ако Павел е дошъл за първи път в Рим през 61 г. сл. Хр. , двугодишното му затворничество би трябвало да е приключило през 63 г. сл. Хр. Това оставя около три години за последните му пътувания, 63–66 г. сл. Хр .

Тъй като Павел е посочил в затворническите си послания, че е нетърпелив да види църквите в Азия и Македония възможно най-скоро (Фил. 2:24; Филимон 22), може да се предположи, че е пътувал до тези източни земи малко след освобождаването си. Той посетил Ефес, главния град на провинция Азия, преди да се отправи към Македония (1 Тим. 1:3), където се намирала обичаната църква във Филипи. Първото писмо до Тимотей е написано след тези посещения и затова може да е датирано около година след освобождаването му, вероятно 64 г. сл. Хр .

Писмото до Тит изглежда е написано малко по-късно, въпреки че разглежда тема, много подобна на обсъжданата в първото писмо до Тимотей. То се отнася до работата на Павел на остров Крит, която сигурно се е състояла и по време на това последно мисионерско пътуване (Тит 1:5). Когато обаче писмото е написано, Павел вече е напуснал острова и вероятно е отишъл в Гърция, оставяйки Тит да отговаря за работата на Крит.

Информирайки Тит за плановете си да прекара предстоящата зима в Никополис на западния бряг на Гърция, той помолил младия си колега да се срещне с него там (гл. 3:12). Ако се предвиди една година за пътуването на Павел в Мала Азия и Македония и известно време за работата му в Крит и Гърция, писмото му до Тит може да е датирано около 65 г. сл. Хр .

По-нататъшните пътувания на Павел вероятно отвели апостола до Коринт, Милет (южно от Ефес) и Троада (2 Тим. 4:13, 20), а без съмнение и до други градове. Троада изглежда е градът, където той отново е бил арестуван.

След ареста си, вероятно през 66 г. сл. Хр. , Павел отново е отведен в Рим. По времето, когато пише второто си писмо до Тимотей, изглежда, че вече е имал едно изслушване, но все още не е бил осъден (2 Тим. 4:17). Въпреки че очевидно е имал малка надежда за благоприятна присъда (ст. 6), изглежда е смятал, че може да прекара поне следващата зима в Рим (ст. 21), вероятно защото е знаел от опит колко бавно работят римските съдилища. Ако това очакване се окаже вярно и Павел умре през 67 г. сл. Хр. , второто писмо до Тимотей може да е датирано през есента на 66 г. сл. Хр. Доколкото е известно, това писмо слага край на литературните трудове на Павел. Запазените послания на Павел обхващат период от около 15 години, 51–66 г. сл. Хр .